

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “บทบาทผู้นำในการส่งเสริมงานสวัสดิการชุมชนของกลุ่มสังฆะระสมทรัพย์วัดโขมง ตำบลโขมง อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี” การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและชุมชน โดยเฉพาะบทบาทผู้นำในการส่งเสริมงานสวัสดิการของชุมชน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับกลุ่ม นำมาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเข้าไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มสังฆะระสมทรัพย์วัดโขมง โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์พระสงฆ์ที่มีบทบาทโดยตรง คือ ท่านพระครูพิพัฒน์พลาทธ เจ้าอาวาสวัดโขมง และท่านพระอาจารย์เนวิน อโกธโน นอกจากนี้ ยังได้สัมภาษณ์ประธานกลุ่ม รวมทั้งคณะกรรมการกลุ่มสังฆะระสมทรัพย์วัดโขมง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยนำเสนอผลการศึกษา โดยการพรรณนาตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษาแบ่งการสรุปผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นและวิถีชีวิตของชุมชนโขมง

ส่วนที่ 2 ความเป็นมาของกลุ่มสังฆะระสมทรัพย์วัดโขมง

ส่วนที่ 3 บทบาทผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นและวิถีชีวิตของชุมชนโขมง

กลุ่มสังฆะระสมทรัพย์วัดโขมง เกิดขึ้นจากการประยุกต์หลักศาสนากับหลักพัฒนาเข้าด้วยกัน จึงเกิดเป็นผลผลิตทางความคิดที่เห็นเป็นรูปธรรม

ท่านพระอาจารย์เนวิน อโกธโน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเทศน์ตามหลักธรรมคำสอนที่มีผลอย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อที่ชุมชนจะได้พึ่งตนเองได้ จากอดีตวิถีของชุมชนโขมงเป็นการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีการทำอาชีพเกษตรกรรมและการประมงเป็นหลัก หลังจากที่มีการสร้างเขื่อนของทางราชการเมื่อปี พ.ศ. 2526 ทำให้รายได้ซึ่งเป็นรายได้หลักได้ลดน้อยถอยลงไป สัตว์น้ำที่จับได้อย่างสม่ำเสมอมีอันต้องหมดไป

เพราะน้ำเค็มเข้ามาปะปนกับน้ำจืด ทำให้เกิดเป็นกรด เป็นสนิมขึ้นมา จนน้ำบางแห่งใช้ไม่ได้ จากป่าชายเลนที่เคยอุดมสมบูรณ์ทางนิเวศวิทยา ก็เปลี่ยนแปลงไปทำให้ล้มตายเป็นจำนวนมาก ส่วนพืชผลไร่นาจักผลิตได้น้อย เนื่องจากดินอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ เกิดเป็นดินเปรี้ยวไม่สามารถที่จะทำการเกษตรกรรมได้ จึงได้กัณฑ์ยืมสินนอกระบบ ทำให้เกิดหนี้สินเป็นจำนวนมาก จึงได้พากันออกจากบ้านไปหางานทำ เพื่อนำเงินมาหมุนเวียนใช้กันภายในครอบครัว จากการเห็นถึงปัญหา ร่วมกัน จึงมีการร่วมมือร่วมใจกันพลิกฟื้นผืนแผ่นดินอันเป็นบ้านเกิดของตนเอง พัฒนาวิถีของชุมชนเสียใหม่ ทำให้เกิดความพร้อมเพรียง สามัคคีกันที่จะรวมตัวกันเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดโขมง

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน อันเกิดมาจากความถูกเอารัดเอาเปรียบในด้านการเงิน ปัญหาความยากจน ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งเป็นวิธีการออมเงินของคนในชุมชน เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนให้กับชาวชุมชน ที่มีปัญหาในการใช้จ่ายเงิน โดยมีจำนวนเงินเป็นตัวเชื่อมโยง และใช้องค์ประกอบแนวคิดในการพัฒนากลุ่ม เป็นพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ คุณธรรม คุณภาพ และประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน หลุดพ้นจากการเป็นหนี้สินนอกระบบ ให้ชุมชนรู้จักการพึ่งตนเอง สร้างความสามัคคีกันให้กับคนในชุมชนมีความรู้เท่าทันกับการถูกเอารัดเอาเปรียบ และสร้างความภาคภูมิใจหวนคืนสู่ชุมชน และการมีคุณธรรมควบคู่ไปกับหลักธรรม ในการดำเนินชีวิต โดยมีขบวนการตามขั้นตอนของการพัฒนากลุ่ม 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นแนะนำเตรียมการ

2. ขั้นก่อตั้งกลุ่ม

3. ขั้นดำเนินกิจกรรม

ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอน ก่อให้เกิดผล ดังนี้

1. เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ถึงการรวมกลุ่มร่วมกัน

2. มีการยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกา ของกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาจากมติ

ของสมาชิก

3. เป็นการสร้างผู้นำที่มีประสิทธิภาพในความรับผิดชอบ ซึ่งเรียกว่า ผู้นำตาม

ธรรมชาติ เกิดจากชาวบ้านมีความเชื่อมั่น และเชื่อฟังไว้วางใจ เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านให้ใกล้ชิด และอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน

4. ใช้วัดเป็นศูนย์กลางเชื่อมความสามัคคีกันรวมกลุ่มกัน เป็นการให้สถานที่วัดให้เกิดประโยชน์

5. เป็นการส่งเสริมคุณธรรม โดยการนำหลักธรรมมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดโขมง เพื่อให้เกิดความเป็นไปอย่างคล่องตัว โดยแบ่งออกเป็น การกู้ยืม และสวัสดิการให้เปล่าแก่สมาชิก การกู้ยืมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกร่วมกันออมเงิน มาปล่อยกู้ให้สมาชิกที่มีความจำเป็นในการใช้จ่าย โดยยึดหลักของความเอื้ออาทรต่อกัน โดยแบ่งออกเป็น การกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ และการกู้ยืมเพื่อการศึกษา ซึ่งทั้งสองประเภทนี้ จำต้องมีสัญญาจากผู้กู้และผู้ค้ำเป็นหลักประกัน ซึ่งเป็นคนในชุมชนเดียวกัน เพื่อสร้างความไว้วางใจกัน ส่วนสวัสดิการให้เปล่าแก่สมาชิกรวมกัน เป็นสวัสดิการที่เกิดขึ้นสำหรับสมาชิกที่ไม่เคยผัดผ่อนเวลาในการจ่ายเงิน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเงินที่ช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการมีสัจจะของตัวเอง สวัสดิการให้เปล่าแก่สมาชิกรวมกัน ประกอบไปด้วย สวัสดิการการเกิด สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล สวัสดิการฌาปนกิจ (เสียชีวิต) สวัสดิการตรวจสุขภาพ สวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการคนพิการและด้อยโอกาส

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

บทบาทของผู้นำตามขั้นตอนของการพัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

บทบาทของผู้นำตามขั้นตอนของการพัฒนากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ในขั้นแนะนำเตรียมการ ขั้นก่อตั้งกลุ่ม และขั้นดำเนินการ ในแต่ละขั้นต่อนั้น พบว่ามีบทเรียนที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การประสานด้านศาสนา ชุมชน และครอบครัวเข้าด้วยกัน กล่าวคือ การสมานให้เกิดความสามัคคีร่วมกัน โดยดำเนินกิจกรรมการสะสมทรัพย์เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยมีเงินเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงและหลักศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

2. การเลือกสรรกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ เช่น วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางรวมทางด้านการจัดกิจกรรมและด้านจิตใจของคนในชุมชน กลุ่มผู้ทำบุญ เป็นกลุ่มที่ได้รับการชักชวนตั้งแต่ครั้งแรกในการสร้างการรวมกลุ่ม

3. การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติทันที

บทบาทของผู้นำในสวัสดิการชุมชนของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
 ด้านกิจกรรมในการศึกษาคั้งนี้ แบ่งบทบาทของผู้นำในสวัสดิการชุมชนกลุ่มสัจจะ
 สะสมทรัพย์วัดโขมง ประกอบไปด้วย

1. กิจกรรมด้านการกู้ยืม
2. กิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ
3. กิจกรรมด้านส่งเสริมการศึกษา
4. กิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย

สรุปว่า บทบาทของผู้นำในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดโขมงมีบทบาทอย่างมากใน
 ด้านการกู้ยืม การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมการศึกษา การส่งเสริมด้านสุขภาพอนามัย นอกจากนี้
 ยังมีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกใน
 กลุ่ม ในสวัสดิการต่างๆ นี้ ส่งผลให้เกิดแนวทางการแก้ปัญหาด้วยการส่งเสริมให้ชุมชน เรียนรู้
 หลักการออมและการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จนสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนและเกิด
 การพึ่งตนเองได้ในหลาย ๆ ด้าน โดยอาศัยทุนของสมาชิกในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งอยู่ใน
 ภายในชุมชนโขมง อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะบทบาทผู้นำในการส่งเสริมต่อกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดโขมง เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีการนำหลักธรรมทาง
 พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับงานพัฒนาชุมชนอย่างได้ผล โดยมีการพัฒนาทั้งภายนอก คือ
 ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง กับการพัฒนาภายใน คือ จิตวิญญาณ เพื่อให้คนไม่เห็นแก่ตัว ลด
 ภาวะความเป็นผู้มีจิตคับแคบ และแก่งแย่งชิงดี มาเป็นผู้ที่มีจิตใจสาธารณะ คือเห็นแก่ประโยชน์
 ส่วนรวมมากขึ้น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากขึ้น มีจิตที่คิดให้มากกว่าจิตที่คิดจะรับ

เพื่อให้ชุมชนนั้นสามารถเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และพอเพียงอย่างยั่งยืนได้ จะต้อง
 พัฒนาให้ชุมชนนั้น เป็นชุมชนที่มีคุณภาพโดยสมบูรณ์เสียก่อน ซึ่งชุมชนที่จะเป็นชุมชนคุณภาพได้
 นั้นจะต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. บุคคลที่ชัดเจนแล้ว สมาชิกของกลุ่ม คือบุคคลที่ได้รับการชัดเจนแล้วระดับ
 หนึ่ง โดยการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อันเป็นทุกข์ร้อนใหญ่หลวง ให้เขาชักจูงเขาให้เข้าร่วมกลุ่ม ใน

การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา และร่วมเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกกลุ่ม จึงนับได้ว่ามีคุณภาพระดับหนึ่ง

2. ความเข้มแข็งของครอบครัว เมื่อครอบครัวพันทุข์และได้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งทางโลกทางธรรมพร้อมหน้ากัน ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจในกันและกันรวมทั้งลูกหลานก็ได้เรียนรู้ กิจกรรมครอบครัวของตนไปพร้อม ๆ กับกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วย โดยการได้เห็นตัวอย่างและได้ร่วมในประสบการณ์จริง

3. ความเข้มแข็งของชุมชนการใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ควบคู่ไปกับคุณธรรม การอยู่ร่วมกัน ทำให้ชุมชนเชื่อมโยงกันอย่างเหนียวแน่น และแผ่ขยายไปถึง กิจกรรมนอกกลุ่มด้วย

ข้อเสนอแนะบทบาทผู้นำต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดงบประมาณสนับสนุน กระบวนการจัดการสวัสดิการสุขภาพชุมชน โดยจัดสรรบุคคลให้เหมาะสมกับตำแหน่งงานให้ได้มากที่สุด ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสและเกิดประโยชน์แก่คนในชุมชน โดยผ่านงบประมาณโดยตรงยังชุมชน ไม่ต้องผ่านหน่วยงานรัฐหรือระบบราชการ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการสวัสดิการชุมชน โดยเติมเข้าไปในกองทุนสวัสดิการด้านสุขภาพเดิม ที่มีอยู่ในชุมชนและดำเนินการได้ดี ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน เพื่อต่อยอดและขยายผล รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนากองทุนสวัสดิการสุขภาพชุมชน ต่อไปยั้งที่อื่น ๆ ด้วย

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรหาแนวทางส่งเสริมและสนับสนุน ให้ความรู้แก่ผู้นำในด้านการอบรมเผยแพร่การทำงานของผู้นำให้แก่ชุมชนบทบาทของผู้นำชุมชน ส่งเสริมการรับรู้และการมีส่วนร่วม และสนับสนุนในกระบวนการพัฒนาของผู้นำต่อชุมชน เป็นระยะ ๆ อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม ทำให้เกิดการพัฒนาความคิดและสามารถทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ได้ โดยมีการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความหวงแหนในบ้านเกิด เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ได้ปลูกฝังกันมาตั้งแต่ในอดีต สร้างการยอมรับของชุมชนต่อการทำงานตามบทบาทของชุมชน เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้ง และสนับสนุนการทำงานของผู้นำชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ใช้บทบาทได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะบทบาทผู้นำในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ บทบาทผู้นำในสวัสดิการของชุมชนกับรูปแบบสวัสดิการของภาคเอกชน
2. ควรมีการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในชุมชน กับการทำงานตามบทบาทผู้นำในการส่งเสริมงานสวัสดิการชุมชน
3. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำ ในการส่งเสริมกลุ่ม/องค์กรชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อทราบถึงปัจจัยที่เกื้อหนุนหรือเป็นอุปสรรค ในการทำงานต่อกลุ่ม/องค์กรชุมชน และน่าจะมีผลต่อกระบวนการพัฒนากลุ่มองค์กรในระยะยาว กับหน่วยงานของทางราชการ เพื่อทราบถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการทำงานของกลุ่มชุมชน